

ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Безумовно, необхідно відмітити, що утворення міжнародних механізмів гарантій основних прав та свобод людини і громадянина являється одним із найбільших досягнень світового співтовариства у минулому столітті. Разом з тим, незважаючи на досягнення світової спільноти, на сьогодні однією із найбільш важливих та глобальних сучасних загальнолюдських проблем являється проблема прав людини та їх забезпечення. Особливо це стосується такого важливого аспекту, як заборона катування, вирішення якої можливе лише спільними зусиллями держав і міжнародного співтовариства. На жаль, нині вбачаються непоодинокі випадки катування осіб, при чому, навіть дітей, насамперед в арабських державах, привселюдні вбивства тощо. В зв'язку з цим особливо актуальним є дослідження нормативно-правової протидії катування, адже саме міжнародні стандарти встановлюють пріоритети для формування національного законодавства.

В першу чергу відмічаємо, що заборона катування встановлена установчими документами ООН. Так, зокрема, Статутом ООН передбачено в статті п'ятдесят п'ятій, що держави зобов'язані будь-яким чином сприяти загальній повазі та дотриманню прав людини й основних свобод людини і громадянина.

Продовжує дане положення більш деталізовано Конвенція про захист прав і основоположних свобод де в статті третій визначено заборону катування [1]. Вона й має таку назву. Це свідчить про те, що катування має міжнаціональний характер і міжнародні документи передбачають її обов'язкову заборону. Аналогічна норма має також місце і в статті п'ятій Загальної декларації прав людини [2, с. 44].

Проте, більш деталізовано протидія катуванню на міжнародному рівні знаходить свій вияв в Конвенції ООН від 10.12.1984 року проти катувань та інших жорстоких, нелюдських

або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання, яка є значним здобутком світової спільноти в протидії катуванню.

Так, відповідно до вказаної вище Конвенції катування означає будь-яку дію, якою будь-якій людині навмисно заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди [3].

В свою чергу, в п. «е» ч. 2 ст. 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду катування визначене як умисне спричинення сильного болю або фізичних чи психічних страждань особі, яка знаходиться під вартою чи контролем обвинуваченого [4].

Натомість в нашій державі заборона та засудження катування й інших форм нелюдського поведження здійснені низкою національних законів і підзаконних нормативно-правових актів, зокрема: Конституцією України (ст. 28), відповідними кодексами та законами, Указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, відповідними наказами, розпорядженнями, інструкціями та іншими владними актами тощо. З усіх наведених вище положень центральне місце безумовно належить КК України. Так само, як і за міжнародним правом, катування в Україні визнається злочином, при цьому якогось аналогічного адміністративного правопорушення не існує. У чинному КК України відповідальність за цей злочин встановлено у ст. 127 «Катування» (розділ II «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» його Особливої частини) [5].

Таким чином, на основі проведеного дослідження зроблено висновок, що на сьогодні остаточно сформульовано нормативну базу на міжнародному рівні щодо протидії катуванню. Очолюють ієрархію міжнародних актів базові міжнародні стандарти захисту прав і свобод людини, такі як Конвенція про

захист прав і основоположних свобод та Загальна декларація прав людини, а детальний вияв вона знаходить в профільній конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, яким відповідає національне законодавство і встановлює кримінальну відповідальність за катування.

Джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004/page48. (дата звернення: 05.12.2020).
2. Комітет проти катувань. Виклад фактів / Харківська правозахисна група. Харків: Фоліо, 2004. 34 с.
3. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання : ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1984 р., ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР № 3484-XI від 26 січ. 1987 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (дата звернення: 05.12.2020).
4. Римський статут Міжнародного уголовного суда: Міжнародний документ від 17.07.1998 URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_588. (дата звернення: 05.12.2020).
5. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 05.12.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Канєнберг-Сандул О. К.